

Uczelnia Łazarskiego
Wydział Prawa i Administracji

Andrzej Pecka

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Prawna i kryminologiczna ocena instytucji dozoru elektronicznego” przygotowanej pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. dr. h.c. Brunona Hołysta

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest ocena funkcjonowania instytucji dozoru elektronicznego dokonana z punktu widzenia nauk prawnych oraz kryminologii. Spojrzenie na funkcjonowanie monitoringu elektronicznego przestępców z punktu widzenia wyżej wskazanych nauk ma na celu dogłębne przeanalizowanie badanej instytucji dozoru elektronicznego, zwracając uwagę na różne aspekty jej funkcjonowania.

Wprowadzenie do systemu polskiego prawa karnego monitoringu elektronicznego przestępców, zwanego w Polsce dozorem elektronicznym, nastąpiło w 2007 r., a od września 2009 r. monitoring elektroniczny zaczął być stosowany w Polsce do wykonywania kary pozbawienia wolności. Zanim monitoring elektroniczny skazanych zaczął funkcjonować w Polsce był on już stosowany na świecie od ponad dwudziestu lat, a wcześniej również przez około dwie dekady prowadzono badania naukowe w tym zakresie. Pomimo dekady obowiązywania w Polsce przepisów o dozorem elektronicznym, które w tym czasie były kilka razy nowelizowane, w polskiej literaturze prawniczej nie powstała dogłębna analiza tej instytucji oparta na wynikach badań empirycznych jej funkcjonowania. Dotychczas nie zbadano, w szczególności, czy w praktyce osiągnięto cele, które stawiano przed dozorem elektronicznym, wprowadzając go do polskiego systemu prawa karnego. Nie poddano także analizie, czy jest to instytucja skuteczna, biorąc pod uwagę współczynnik powrotu do zakładu karnego skazanych odbywających uprzednio karę w warunkach dozoru elektronicznego. Brak takiego opracowania stał się dla mnie inspiracją do podjęcia rozważań nad przedmiotową problematyką i uczynienia jej przedmiotem rozprawy doktorskiej.

W związku z powyższym główny problem badawczy przedmiotowej rozprawy doktorskiej został ujęty w pytaniach:

czy w okresie około dziesięciu lat stosowania instytucji dozoru elektronicznego przestępców w Polsce zostały osiągnięte cele, które stawiał przed nią ustawodawca, wprowadzając ją do polskiego systemu prawa karnego?

i

czy skazani, którzy odbyli karę pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego rzadziej popełniają ponownie przestępstwa i w związku z tym rzadziej powracają do zakładu karnego niż skazani, którzy odbyli karę pozbawienia wolności w warunkach izolacji więziennej?

Aby ocenić kompleksowo funkcjonowanie instytucji dozoru elektronicznego, oprócz tych zasadniczych dwóch pytań, w rozprawie doktorskiej formułuję też wiele dodatkowych problemów badawczych

Przeprowadzona analiza funkcjonowania dozoru elektronicznego przeprowadzona została na dwóch płaszczyznach: teoretycznej oraz empirycznej.

W części pracy dotyczącej aspektów teoretycznych monitoringu elektronicznego przestępców przedstawione zostały kwestie związane z wyodrębnieniem się instytucji monitoringu elektronicznego jako środka karnego, a także zagadnienia związane z jej wykorzystaniem w szeroko rozumianym postępowaniu karnym w wybranych państwach. Następnie przeprowadzono prawnokryminologiczną analizę tej instytucji na gruncie obowiązujących przepisów prawnych w Polsce, uwzględniając, w szczególności przepisy Kodeksu karnego wykonawczego i (obowiązującej do dnia 30 czerwca 2015 r.) ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Opracowując tę część rozprawy doktorskiej wykorzystano teoretyczne metody badawcze, takie jak: metoda historyczno-porównawcza, metoda dogmatyczna oraz metoda analizy i krytyki piśmiennictwa (oraz orzecznictwa).

W części empirycznej rozprawy doktorskiej zaprezentowano wyniki własnych badań dotyczących funkcjonowania dozoru elektronicznego, szczególnie w zakresie skali powrotności do zakładu karnego skazanych uprzednio odbywających karę pozbawienia wolności w tym systemie wykonywania kary. Przy opracowywaniu tej części rozprawy doktorskiej korzystano z metod badań naukowych właściwych dla badań empirycznych, które zostały szczegółowo omówione w rozdziale dotyczącym metodologii badań własnych.

Rozprawa doktorska obejmuje wstęp, dziewięć rozdziałów oraz wnioski.

W pierwszym rozdziale przedmiotem rozważań są kwestie związane z kryminalnopolityczną genezą instytucji monitoringu elektronicznego przestępców. Przedstawione zostały więc okoliczności związane z wyodrębnieniem się tej instytucji jako jednej z form reakcji karnej na popełnienie przestępstwa.

W rozdziale drugim zostało przede wszystkim sprecyzowane pojęcie monitoringu elektronicznego przestępców. Przedstawiono więc definicje przedmiotowego pojęcia funkcjonujące w literaturze prawnej, jak też w aktach prawnych, i to zarówno w Polsce, jak również w innych państwach. Przeanalizowano także funkcje, jakie monitoring elektroniczny w zakresie polityki karnej spełnia lub może spełniać (na różnych etapach szeroko rozumianego postępowania karnego), a także najważniejsze cele, które zamierzano zrealizować, wprowadzając tę instytucję do porządku prawnego w państwach, w których ona funkcjonuje. Zaprezentowane zostały również rodzaje monitoringu elektronicznego i zasady działania urządzeń technicznych wykorzystywanych do monitorowania elektronicznego przestępców. Analizie poddane zostały także najbardziej istotne kontrowersje natury etycznej i prawnej związane z wykorzystywaniem monitoringu elektronicznego.

Rozdział trzeci poświęcony został omówieniu rozmiarów stosowania monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce. W tym celu najpierw przedstawione zostały najważniejsze dane statystyczne odnoszące się do funkcjonowania monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce w okresie od jego wprowadzenia aż do chwili obecnej, a następnie dokonana została analiza populacji osób objętych monitoringiem elektronicznym w Polsce.

W rozdziale czwartym przeprowadzona została analiza prawno-porównawcza regulacji prawnych dotyczących monitoringu elektronicznego przestępców, obowiązujących w państwach, w których ta instytucja odgrywa istotną rolę w sferze polityki karnej. Przedstawiono rozwiązania obowiązujące w USA, w Europie Zachodniej, w Skandynawii oraz w Australii. Z państw europejskich, do analizy funkcjonujących w nich instytucji monitoringu elektronicznego, wybrano Anglię i Walię, Francję, Belgię, Holandię, Niemcy, Szwecję oraz Norwegię.

W rozdziale piątym zostały przedstawione okoliczności związane z wdrożeniem dozoru elektronicznego do polskiej polityki karnej i rozwój tej instytucji w okresie poprzedzającym wprowadzenie przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego do Kodeksu karnego wykonawczego.

Rozdział szósty poświęcono na analizę obecnego polskiego modelu monitoringu elektronicznego przestępców, uregulowanego w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego.

W rozdziale siódmym przedstawiony został natomiast obecny stan badań naukowych prowadzonych nad funkcjonowaniem monitoringu elektronicznego przestępców. W pierwszej kolejności omówione zostały wyniki badań naukowych w zakresie różnych aspektów funkcjonowania monitoringu elektronicznego przeprowadzonych za granicą. Następnie zaś zaprezentowano obecny stan badań naukowych nad funkcjonowaniem monitoringu elektronicznego w Polsce.

Rozdział ósmy zawiera omówienie metodologii badań naukowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej rozprawy doktorskiej.

Rozdział dziewiąty przeznaczony został na przedstawienie wyników badań własnych nad funkcjonowaniem instytucji dozoru elektronicznego przestępców w Polsce. Rozdział ten zawiera też prognozę funkcjonowania monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce w najbliższych latach.

Rozprawa doktorska zakończona została sformułowaniem wniosków odnoszących się do funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego w Polsce. W oparciu o analizę różnych modeli monitoringu elektronicznego przestępców funkcjonujących w innych państwach, a także na podstawie wyników przeprowadzonych badań nad dotychczasowym funkcjonowaniem systemu dozoru elektronicznego w Polsce, formułuję wnioski w zakresie usprawnienia funkcjonowania tego systemu. Jednocześnie wskazuję też możliwości wprowadzenia zmian legislacyjnych w zakresie funkcjonowania instytucji dozoru elektronicznego, które umożliwiłyby objęcie w przyszłości monitoringiem elektronicznym szerszej grupy skazanych.